

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettua lakia siten, että yksityislääkärin läheteellä terveyskeskuksessa tehtävistä laboratorio- ja kuvantamistutkimuksista voitaisiin asiakkaalta periä maksu. Lakiin ehdotetaan myös lisättäväksi säännös sosiaali-

ja terveydenhuollon viranomaisten tiedonsaantioikeudesta.

Esitys liittyy valtion vuoden 1999 talousarvioesitykseen. Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila ja ehdotetut muutokset

1.1. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettu laki

Yksityislääkärin läheteellä tehtävät laboratorio- ja kuvantamistutkimukset

Kunnallisen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista säädetään niistä annetussa laissa (734/1992, jäljempänä asiakasmaksulaki) ja asetuksessa (912/1992, jäljempänä asiakasmaksuasetus). Asiakasmaksulain 5 §:ssä säädetään siitä, mitkä palvelut ovat maksuttomia. Pykälän mukaan maksuttomia terveyspalveluita on esimerkiksi pääosa kansanterveyslaissa (66/1972) mainituista palveluista lukuun ottamatta muun muassa avosairaanhoidon lääkäripalvelujen käyttöä. Terveyskeskuksessa annettavasta avohoidosta perittävien maksujen enimmäismääristä säädetään tarkemmin asiakasmaksuasetuksessa. Asetuksen mukaan esimerkiksi ter-

veyskeskuksen avosairaanhoidon lääkäripalveluista voidaan periä terveyskeskuksen ylläpitäjän päätöksen mukaan joko enintään 100 markan terveyskeskuskohtainen vuosimaksu, joka on voimassa 12 kuukautta maksupäivästä tai enintään 50 markan käyntimaksu, jonka saa kuitenkin periä ainoastaan kolmelta ensimmäiseltä käynniltä samassa terveyskeskuksessa kalenterivuoden aikana. Terveyskeskuksen avohoidon maksuun sisältyy lääkärin suorittama tutkimus ja antama tai valvoma hoito. Maksuun sisältyvät siten myös laboratorio- ja kuvantamistutkimukset eikä terveyskeskus voi periä niistä erillistä maksua.

Terveyskeskuksilla ei ole lakiin perustuvaa velvollisuutta tehdä yksityislääkärin läheteellä tapahtuvia laboratorio- tai kuvantamistutkimuksia. Eräissä kunnissa tällainen toiminta on kuitenkin katsottu tarkoituksenmukaiseksi, koska näiden tutkimusten tekeminen ei sisälly kaikkien yksityisten palvelujen järjestäjien palveluvalikoimaan ja yksityis-

sektorille hoitoon hakeutuneen potilaan pääsy tutkimuksiin on ilman tällaista toimintaa voinut vaikeutua esimerkiksi pitkien etäisyyksien vuoksi. Osa terveystieteissä otetuista laboratorionäytteistä tutkitaan yksityisissä laboratorioissa ja terveyskeskus toimii näissä tapauksissa vain näytteenottajana. Terveyskeskus ei tällöinkään voi asiakasmaksulainsäädännön mukaisesti periä potilaalta maksua näytteenotosta tai muista tutkimuksista.

Edellä esitettyä toimintaa, jossa yksityislääkärin määräämiä tutkimuksia tehdään terveyskeskuksessa voidaan paikallisista olosuhteista riippuen pitää tarpeellisena, sillä se lisää kunnallisen ja yksityisen terveydenhuollon yhteistyötä ja turvaa asiakkaalle joustavamman palvelujen saatavuuden. Kunnille toiminnasta aiheutuvien kustannusten kattamiseksi ja kuntien maksutulojen lisäämiseksi ehdotetaan asiakasmaksulain 5 §:ää muutettavaksi siten, että yksityislääkärin läheteellä terveyskeskuksessa tehtäviä laboratorio- ja kuvantamistutkimuksista voitaisiin periä maksu.

Sairausvakuutuslain (364/1963) 11 a §:n mukaisesti vakuutetulle ei suoriteta korvausta tämän terveyskeskukselle sairaanhoidosta maksamasta määrästä. Sairausvakuutuslain mukaista korvausta ei suoriteta myöskään, jos terveydenhuollon palvelut on järjestetty sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain (733/1992) 4 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettuna ostopalveluna tai jos tosiasiaa on kysymys mainitussa lainkohdassa tarkoitettua järjestelystä. Edellä mainittu lainsäädäntö ja sen soveltamiskäytäntö on merkinnyt sitä, että asiakas ei ole saanut sairausvakuutuskorvausta esimerkiksi niistä kustannuksista, jotka ovat aiheutuneet yksityislääkärin läheteellä terveyskeskuksessa otetun näytteen tutkimisesta terveyskeskuksessa tai yksityisessä laboratorioissa. Tässä esityksessä ei ehdoteta muutoksia sairausvakuutuslakiin ja sen mukaiseen korvauskäytäntöön.

Viranomaisten tiedonsaantioikeus

Kunnan viranomaisten oikeus saada tietoja asiakkaan tuloista ja varallisuudesta terveydenhuollon asiakasmaksujen määräämiseksi on tällä hetkellä puutteellisesti säännelty. Sosiaalihuollon viranomaisen tiedonsaantioikeudesta säädetään sosiaalihuoltolain

(710/1982) 56 §:ssä. Säännöksen mukaan valtion ja kunnan viranomaisen sekä muu julkisoikeudellinen yhteisö, kansaneläkelaitos, eläketurvakeskus, eläkesäätiö ja muu eläkelaitos, vakuutuslaitos, huoltotoimintaa tai sairaanhoitotoimintaa harjoittava yhteisö tai laitos ovat velvollisia pyynnöstä antamaan maksutta sosiaalihuollon viranomaisille näiden tehtävien suorittamiseksi tarpeelliset tiedot ja selvitykset. Terveydenhuoltoa koskevassa lainsäädännössä ei ole vastaavaa säännöstä, joten terveydenhuollon asiakasmaksut määrätään ainoastaan asiakkaan ilmoittamien tulo- ja varallisuustietojen mukaisesti.

Erilainen menettely sosiaali- ja terveydenhuollon maksujen määräämiseksi ei ole perusteltua. Asiakasmaksulakiin ehdotetaan siksi lisättäväksi säännös, joka mahdollistaisi sekä sosiaali- että terveydenhuollon viranomaisten tiedonsaannin maksukyvyyn mukaan määräytyvien asiakasmaksujen suuruuden määräämiseksi tarvittavista tiedoista. Tietojen luovuttamisvelvollisuus tulisi olla kaikilla niillä tahoilla, joilla on tietoa maksujen määräämisen kannalta merkittävistä tuloista ja varallisuudesta. Maksujärjestelmän käytännön joustavan toteutuksen kannalta olisi myös perusteltua, että tuloja ja varallisuutta koskevat tiedot olisivat kuntien ja kuntayhtymien käytettävissä sähköisen tiedonsiirron välityksellä.

2. Esityksen vaikutukset

Yksityislääkärin läheteellä terveyskeskuksissa tehtävien laboratorio- tai kuvantamistutkimusten lukumäärästä ei ole olemassa tilastotietoa. Ei myöskään voida luotettavasti selvittää, paljonko tutkimuksia tulotaihin lain muutoksen jälkeen tekemään. Uudistuksen taloudellisista vaikutuksista voidaan siten esittää vain summittaisia arvioita. Näiden arvioiden mukaan esityksen kunnantaloudelliset vaikutukset olisivat enimmillään 5 miljoonaa markkaa.

3. Asian valmistelu

Yksityislääkärin läheteellä terveyskeskuksessa tehtäviä laboratorio- ja kuvantamistutkimuksia koskeva ehdotus perustuu kuntien peruspalvelujen turvaamista selvittäneessä neuvotteluryhmässä esillä olleisiin ehdotuksiin. Viranomaisten tiedonsaantioikeuden osalta esitys perustuu sosiaali- ja terveystiete-

nisteriön asettaman kotona annettavien palvelujen maksuja selvittäneen työryhmän ehdotuksiin (sosiaali- ja terveysministeriön muistioita 1997:27). Jatkovalmistelu on tapahtunut virkatyönä sosiaali- ja terveysministeriössä. Valmistelun yhteydessä on kuultu Suomen Kuntaliittoa.

4. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Esitys liittyy valtion vuoden 1999 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

5 §. *Maksuttomat terveystalvet.* Pykälässä säädetään maksuttomista terveystalveluista, joita ovat 1 kohdan mukaan kansanterveyslain 14 §:n 1 momentin 1—6 ja 9 kohdassa sekä 14 a §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetut talvet ja hoitoon kuuluvat aiheet lukuun ottamatta avosairaanhoidon lääkäripalvelujen käyttöä, kotisairaanhoidoa, laitoshoidona annettua kuntoutusta, yksilökohtaista fysioterapiaa, sairaankuljetusta, ylläpitoa, lääkärin ja hammaslääkärin antamia todistuksia ja lausuntoja, jotka eivät liity potilaan hoitoon sekä 19 vuotta täyttäneelle annettua hampaiden tutkimusta ja hoitoa.

Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että yksityislääkärin läheteellä terveyskeskuksessa tehtävistä laboratorio- ja kuvantamistutkimuksista voitaisiin asiakkaalta periä maksu. Kuvantamistutkimuksia ovat esimerkiksi röntgen- ja ultraäänitutkimukset sekä ydinmagneettiseen resonanssiin perustuvat tutkimukset. Maksun perimisen edellytyksenä olisi, että terveyskeskuksen suorittamaan tutkimukseen tai näytteenottoon ei sisälly erillistä käyntiä terveyskeskuksen lääkäriin vastaanotolla.

Yksityislääkärin läheteellä tapahtuvien tutkimusten tekemisestä terveyskeskuksessa päättäisi nykyisen lainsäädännön mukaisesti terveyskeskusta ylläpitävä kunta tai kuntayhtymä.

14 a §. *Viranomaisten tiedonsaantioikeus.* Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa ei ole säännöksiä viranomaisten tiedonsaantioikeudesta. Terveydenhuollon tulosidonnaisten maksujen määrääminen tapahtuu asiakkaan ilmoittami-

en tulo- ja varallisuustietojen mukaisesti. Sosiaalihuollon viranomaisten tiedonsaantioikeudesta säädetään sosiaalihuoltolaissa. Lainsäädännön yhtenäisyyden ja selkeyden vuoksi olisi tarkoituksenmukaista säätää sekä sosiaali- että terveydenhuollon viranomaisten tiedonsaannista asiakasmaksulaissa siltä osin kun kysymys on asiakkaan maksukykyyn mukaan määräytyvien maksujen määräämisestä. Tällaisia maksuja ovat lähinnä kotipalvelun ja kotisairaanhoidon maksut sekä pitkäaikaisen laitoshoidon maksu.

Lakiin ehdotetaan siten lisättäväksi uusi 14 a §, jonka mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisella olisi oikeus saada maksun suuruuden määräämistä varten tarpeelliset tiedot ja selvitykset asiakkaan tuloista ja varallisuudesta. Tiedonsaantioikeuden käyttäminen tulisi kysymykseen silloin, kun asiakkaan tai hänen laillisen edustajansa ilmoittamat tulo- ja varallisuustiedot ovat puutteelliset tai kun sosiaali- tai terveydenhuollon viranomainen haluaa tarkistaa näiden tietojen oikeellisuuden. Tietoja olisivat pyynnöstä velvolliset luovuttamaan valtion ja kunnan viranomainen sekä muu julkisoikeudellinen yhteisö, kansaneläkelaitos, eläketurvakeskus, eläkesäätiö ja muu eläkelaitos, vakuutuslaitos, rahalaitos, työnantaja, työttömyyskassa sekä huoltotoimintaa tai terveyden- ja sairaudenhoitotoimintaa harjoittava yhteisö tai toimintayksikkö. Tietojen luovuttamisen tulisi tapahtua maksutta ja se voisi tapahtua sähköisessä muodossa.

Säännös vastaisi pääosin sosiaalihuoltolain nykyistä 56 §:n 1 momenttia. Entisten tahojen lisäksi tietojenantovelvoite säädettäisiin myös rahalaitokselle, työnantajalle ja työttömyyskassalle. Näillä voi olla käytettävissä sellaista ajantasalla olevaa tietoa asiakkaan tuloista ja varallisuudesta, jota ei ole mahdollista saada muilta pykälässä mainituilta ja

joka on välttämätöntä oikean suuruisten asiakasmaksujen määrittämiseksi.

Pykälässä säädettäisiin nimenomaisesti, että maksujen määräämiseksi tarpeelliset tiedot ja selvitykset on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä. Salassapidettävien tietojen saaminen maksujen määräämisen yhteydessä on tärkeää viranomaiselle säädetyin tehtävien suorittamiseksi. Sosiaalihuoltolain edellä mainittua säännöstä on käytännössä sovellettu siten, että tietoja on voinut saada salassapitosäännösten estämättä, joten kysymyksessä olisi vallitsevan käytännön kirjaaminen lakiin. Hallitusmuodon yksityisyyden suojaa turvaava 8 §:n 1 momentti ja viranomaisen toiminnan julkisuutta koskevan lakiesityksen (HE 30/1998 vp) 26 §:n 1 momentin 1 kohta edellyttävät, että asiasta säädetään nimenomaisin laintasoisin säännöksin.

Muusta kuin asiakasmaksulaissa ja -asetuksessa säädettyjen maksujen suuruuden määräämistä koskevasta sosiaalihuoltoviranomaisen tiedonsaantioikeudesta säädettä-

siin uudistuksen jälkeenkin sosiaalihuoltolaissa.

2. Tarkemmat säännökset

Yksityislääkärin läheteellä terveyskeskuksessa tehtävistä laboratorio- ja kuvantamistutkimuksista perittävistä maksuista säädettäisiin tarkemmin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa asetuksessa.

3. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 3 päivänä elokuuta 1992 annetun lain (734/1992) 5 §:n 1 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1646/1992, ja
lisätään lakiin uusi 14 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 §

Maksuttomat terveyspalvelut

Terveydenhuollon palveluista ovat maksuttomia:

1) kansanterveyslain (66/1972) 14 §:n 1 momentin 1—6 ja 9 kohdassa sekä 14 a §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetut palvelut ja hoitoon kuuluvat aineet lukuun ottamatta avosairaanhoidon lääkäripalvelujen käyttöä, kotisairaanhoidoa, laitoshoitona annettua kuntoutusta, yksilökohtaista fysioterapiaa, sairaankuljetusta, ylläpitoa, lääkärin ja hammaslääkärin antamia todistuksia ja lausuntoja, jotka eivät liity potilaan hoitoon *sekä* 19 vuotta täyttäneelle annettua hampaiden tutkimusta ja hoitoa;

1) kansanterveyslain (66/1972) 14 §:n 1 momentin 1—6 ja 9 kohdassa sekä 14 a §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetut palvelut, hoitoon kuuluvat aineet lukuun ottamatta avosairaanhoidon lääkäripalvelujen käyttöä, kotisairaanhoidoa, laitoshoitona annettua kuntoutusta, yksilökohtaista fysioterapiaa, sairaankuljetusta, ylläpitoa, lääkärin ja hammaslääkärin antamia todistuksia ja lausuntoja, jotka eivät liity potilaan hoitoon, 19 vuotta täyttäneelle annettua hampaiden tutkimusta ja hoitoa *sekä yksityislääkärin lähetteellä terveyskeskuksessa tehtäviä laboratorio- ja kuvantamistutkimuksia.*

14 a §

Viranomaisten tiedonsaanti

Valtion ja kunnan viranomainen sekä muu julkisoikeudellinen yhteisö, kansaneläkelaitos, eläketurvakeskus, eläkesäätiö ja muu eläkelaitos, vakuutuslaitos, rahalaitos, työnantaja, työttömyyskassa sekä huoltotoimintaa tai terveyden- ja sairaudenhoitotoimintaa harjoittava yhteisö tai toimintayksikkö ovat velvollisia sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisen pyynnöstä antamaan maksutta ja salassapitosäännösten estämättä kaikki hallussaan olevat asiakkaan taloudellista asemaa koskevat asiakasmaksun suuruuden

Voimassa oleva laki

Ehdotus

määräämistä varten tarpeelliset tiedot ja selvitykset, jos maksua määrävä kunta tai kuntayhtymä ei ole saanut asiakkaalta tai hänen lailliselta edustajaltaan riittäviä ja luotettavia tietoja maksun määräämistä varten.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 1999.*

*Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä
lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpi-
teisiin.*
